

Setomaa Vallavalitsus
vald@setomaa.ee

Teie 28.09.2020 nr 7-5/2017
Meie 12.11.2020 nr 1.1-7/2307-1

Ettepanekud Setomaa valla üldplaneeringu eskiislahenduse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande eelnõudele

Muinsuskaitseamet (MKA) on tutvunud Setomaa valla üldplaneeringu (ÜP) eskiislahenduse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande eelnõudega. MKA hindab, et eelnõus on esile toodud Setomaa valla rikkalik pärand.

MKA seisukoht Setomaa valla ÜP ja KSH algatamisele on saadetud 23.11.2018, kiri nr 1.1-7/2376-1, oluliseim oli:

Valdade üldplaneeringute koostamisel tuleb lähtuda riikliku kaitse all olevatest kultuurimälestistest ja nende kaitsevöönditest.

Kultuuripärand käsitlemisel tuleb lähtuda Rahandusministeeriumi koostatud juhiseist.

Tähelepanu juhtimine analüüsimist vajavatele teemadele ja vajadusele hinnata planeeringu elluviimisega kaasneda võivaid mõjusid: erinevate ajaperioodide kultuuripärandi kihistused ja nende väärtus, arheoloogiliselt väärtuslikud alad, olemasolevad ja potentsiaalsed miljööväärtuslikud alad, ajalooliselt väärtuslikud objektid, maastikupilt, väärtuslike maastike piiride täpsustamine, kultuurilise eripära säilimine

2018. aastal saadetud kirjale viitas MKA 2019. aasta jaanuaris vastuses Teie ettepanekute küsimisele ÜP lähteseisukohtade ja KSH väljatöötamise kavatsuse kohta.

Peale 1.05.2019 kehtima hakanud muinsuskaitseadust (MuKS) on juhised muutunud, kuid põhimõtted on üldjoontes jäänud samaks.

19.12.2019 koostatud Setomaa valla ÜP lähteseisukohtade ptk-s 2. „Üldplaneeringuga lahendatavad ülesanded“ on üheks ülesandeks:

Kohaliku tähtsusega kultuuripärandi säilitamise meetmete, sealhulgas selle üldiste kasutustingimuste määramine;

Mälestuskivide, asulakohtade, maa-aluste kalmistute, kalmete, Saatse ja Värskas õigeusu kirikute säilitamise meetmete ja üldiste kasutustingimuste määramine.

Olles tutvunud avalikul väljapanekul oleva Setomaa valla üldplaneeringu eskiislahenduse ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruandega, on MKA järeldusel, et varasemalt saadetud ettepanekutest hoolimata pole ÜP eskiislahenduses ja KSH hindamise aruandes mälestisi ja kultuuripärandit laiemalt ning piisavas mahus käsitletud. Vajalik on eraldi „Muinsuskaitse“ peatüki lisamine, kuhu MKA juhendist lähtuvad analüüsid ja väljundid koondatakse.

1. Ettepanekud ÜP eskiislahendusele

ÜP seletuskirja peatükis 4 (Väärtuslikud alad ja piirangud) välja toodud üldisi tingimusi kultuuripärandile tuleb täiendada. Peatükis 4.1. (Kultuurimälestis) välja toodud napolisõnaline viide mälestiste kaitset reguleerivatele seadustele ja kultuurimälestiste registrile ei ole MKA hinnangul piisav. Lisaks korrigeerida alapeatüki nime, õigesti on „Kultuurimälestised“.

Mälestised näitavad piirkonna kultuurimaastiku ajalist mitmekihilisust, mistõttu tuleb planeerimisel lähtuda mälestisi säästvast põhimõttest ning arvestada nende kui avaliku väärtusega (MuKS § 3 lg 7).

MKA juhendis https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/content-editors/Arhitektuur/uldplaneeringu_koostamise_juhend_muinsuskaitseamet_03.02.20.pdf

on suuniseid ja ettepanekud, kuidas planeerimisel kultuuripärandit käsitleda ning selle erinevate osadega ruumi kasutamisel ja kujundamisel arvestada.

Muuhulgas on juhendis (Lisa 1, lk 14) kirjas soovitus käsitleda kultuurimälestisi tabeli vormis või nimekirjana, kus oleks märgitud mälestise seisund, kasutusfunktsioon, leevendused, kavandatavad tegevused, kusjuures mälestisi võib ka liigiti grupeerida. Sellise analüüsi abil on võimalik hinnata planeeringuga kavandatavate maakasutuse sihtotstarvete võimalikku mõju pärandile ning näha ette leevendavad meetmed negatiivse mõju ära hoidmiseks. Tabeli koostamisel on vajalik teha koostööd MKA maakonnanõunikega.

Mälestistel ja nende kaitsevööndites majandamisel tuleb paratamatult lähtuda muinsuskaitseseadusest, kuid tabel (kuhu on kantud tegevused ja leevendusmeetmed) on abivahend, mida järgides saab paremini planeerida tegevusi, nii et mälestiste säilimine maastiku ajalise mitmekihilisuse näitajana ning arheoloogiamälestiste puhul arheoloogilise kultuurikihi teabemahukus ajalooallikana on kõige paremini tagatud.

Arheoloogiamälestiste puhul on lisaks riigi kaitse all olevatele arheoloogiamälestistele maastikul palju juba avastatud või eeldatavat arheoloogiapärandit, mis pole riikliku kaitse all, kuid mida tuleb samuti ruumilisel planeerimisel silmas pidada, et kultuurmaastiku ajalise mitmekihilisuse säilimine oleks tagatud ka edaspidi. ÜP seletuskirjas (lk 23) on toodud välja alad, kus arheoloogiamälestiste kontsentratsioon on tihe ning seetõttu on ka arheoloogiliste leidude ilmsikstulemise tõenäosus suurem. Nende aladega arvestamine on vajalik, kuid selliseid alasid võib välja tuua veelgi (näiteks Miikse küla, põhjendus viidatud allpool)

Lisaks kaitse all olevatele mälestistele on Setomaa vallas kultuurimälestiste registris arvel 36 muistist (suurem osa nendest on asulakohad). Teada on teateid 258 erinevast arheoloogiaobjektist, mis pole kaitse alla jõudnud. On teada konkreetsetele objektidele pärimuslikke teateid võimalikest muististest, mida pole jõutud maastikul kontrollida, looduslikke pühapaiku ning hobitsijate poolt avastatud uusi võimalikke muistiseid.

Mitte kaitse all olevad looduslikud pühapaigad edastab MKA eraldi kirjaga.

ÜP koostamise käigus tuleb teadaolevate ja võimalike arheoloogiliselt väärtuslike alade määratlemiseks analüüsida arhiivianimeid, leiuteateid ja muid ajalooallikaid (kohanimed, ajaloolised kaardid, geoloogiline andmestik jms). Analüüsi eesmärk on märgilistele muististele säilimistingimuste määratlemine ja alade piiritlemine, kus kaevetööde eel (ehitamine, kaevandamine jms) tuleb läbi viia arheoloogilised uuringud maastikul. Arvestades asjaolu, et arheoloogiapärandi paiknemist sellisel moel on analüüsitud vaid üksikutes ÜP-des, siis annab Muinsuskaitseamet sel korral Setomaa valla ÜP jaoks esmase sisendi ise. Selles osas palun võtta ühendust MKA arheoloogianõunikuga.

Ajaliselt ei ole MKA-l võimalik arheoloogiapärandi prognoosi lähikuude jooksul koostada. Kuna prognoos võib valmida pärast ÜP Rahandusministeeriumile heakskiitmiseks esitamist, siis palume planeeringusse lisada järgmised viited, mis tagavad arheoloogiapärandiga arvestamise:

Tuginedes arheoloogiapärandi analüüsile ja lähtudes asjaolust, et arheoloogide, hobitsijate ja koduloohuviliste inimeste tegevus toob igal aastal uut infot arheoloogiliste paikade kohta juurde, tuleb:

- 1) *KMH kohustusega tegevuste kavandamisel (ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga kooskõlastada arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus (MuKSi § 31 lg 3);*
- 2) *prognoositud tõenäolistel arheoloogiapärandirikastel aladel küsida eelnevalt Muinsuskaitseameti seisukohta arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta kõigil juhtudel, kus üldplaneering näeb ette detailplaneeringu koostamist.*

MKA tuleb kaasata mh kaevandusloa menetlusse ka sellisel juhul, kui ala vahetus läheduses on palju kultuurimälestisi, mille säilimist tegevus võib mõjutada. Näiteks Miikse külas rajatakse liivakarjäär vahetult mälestiste rohke ala kõrvale, mis mõjutab mälestiste väljakujunenud keskkonna säilimist. Samuti võib mõnel puhul kaevandamine kaasa tuua veerežiimi muutused, mis võivad kahjustada veesidusaid mälestisi (nt ohvriallikad). Seetõttu tuleb mälestiste läheduses kavandatavate suuri maastikku muutvate projektide puhul MKA-d teavitada.

ÜP kaartidel „Piirkondlikud ehitustingimused“ ja „Maakasutus“ pole kujutatud kultuurimälestisi ja pärandkultuuri objekte. Lisada need kihid.

2. Ettepanekud KSH aruandele

KSH aruandes mõju kultuuripärandile päris pikalt kirjeldatud. Lk 17 tuleb arheoloogia osa täiendada samaga, mis ÜP puhul välja toodud:

Lisaks kaitse all olevatele mälestistele on Setomaa vallas kultuurimälestiste registris arvel 36 muistist (suurem osa nendest on asulakohad). Teada on teateid 258 erinevast arheoloogiaobjektist, mis pole kaitse alla jõudnud. On teada konkreetsetele objektidele pärimuslikke teateid võimalikest muististest, mida pole jõutud maastikul kontrollida, looduslikke pühapaiku ning hobitsijate poolt avastatud uusi võimalikke muistiseid. Mitte kaitse all olevad looduslikud pühapaigad edastab MKA eraldi kirjaga.

Arheoloogiliselt väärtuslike alade määratlemiseks analüüs on MKA poolt koostamisel. Analüüsi eesmärk on märgilistele muististele säilimistingimuste määratlemine ja alade piiritlemine, kus kaevetööde eel (ehitamine, kaevandamine jms) tuleb läbi viia arheoloogilised uuringud maastikul. Ajaliselt ei ole MKA-l võimalik arheoloogiapärandi prognoosi lähikuude jooksul koostada. Kuna prognoos võib valmida pärast ÜP Rahandusministeeriumile heakskiitmiseks esitamist, siis palume planeeringusse sisse järgmised viited, mis tagavad arheoloogiapärandi prognoosi tulemustega arvestamise:

Tuginedes arheoloogiapärandi analüüsile ja lähtudes asjaolust, et arheoloogide, hobitsijate ja koduloo huviliste inimeste tegevus toob igal aastal uut infot arheoloogiliste paikade kohta juurde, tuleb:

- 1) *KMH kohustusega tegevuste kavandamisel (ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga kooskõlastada arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus (MuKSi § 31 lg 3);*
- 2) *prognoositud tõenäolistel arheoloogiapärandirikastel aladel küsida eelnevalt Muinsuskaitseameti seisukohta arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta kõigil juhtudel, kus üldplaneering näeb ette detailplaneeringu koostamist*

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Tiina Pettai
Võrumaa nõunik
Tel 5306 8625

tiina.pettai@muinsuskaitseamet.ee